

Kannanotto erityistä tukea tarvitsevien nuorten kutsuntamenettelyn selkeyttämiseksi

Olemme käsitelleet Hattulan ja Hämeenlinnan vammaisneuvostoissa erityistä tukea tarvitsevien ja vammaisten nuorten kutsuntoihin liittyviä käytäntöjä. Asian käsittelyn yhteydessä on noussut esiin selkeä kehittämistarve: kutsuntakirjeessä ei tällä hetkellä ole riittävän selkeää ohjetta siitä, miten perheen tulee toimia, jos kutsunanalainen nuori on vammainen, pitkäaikaissairas tai toimintakyvyltään sellainen, ettei hän pysty osallistumaan kutsuntatilaisuuteen tavanomaisella tavalla.

Perheen näkökulmasta tilanne on ongelmallinen. Kun kutsuntakirje saapuu kotiin, vanhempi ei välttämättä tiedä, tarvitseeko nuoren osallistua kutsuntoihin, voiko hänet vapauttaa henkilökohtaisesta läsnäolosta, millainen lääkärinlausunto tarvitaan, minne lausunto toimitetaan tai keneen asiassa pitäisi olla yhteydessä.

Käytännössä perhe joutuu tällä hetkellä itse etsimään tietoa ja ottamaan yhteyttä aluetoimistoon selvittääkseen, miten tilanteessa tulee toimia.

Erityislapsiperheillä on jo paljon viranomaisasiointia

Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten perheiden arkeen kuuluu usein huomattava määrä erilaisia hakemuksia, lausuntoja, selvityksiä, päätöksiä ja viranomaisyhteydenottoja. Vanhemmat joutuvat selvittämään palveluita ja etuuksia sekä huolehtimaan siitä, että tarvittavat asiakirjat ovat oikeissa paikoissa ja oikeaan aikaan toimitettuina.

Kutsuntamenettelyn ei pitäisi muodostua jälleen yhdeksi asiaksi, jossa perheen täytyy itse selvittää, miten järjestelmä toimii.

Selkeällä ja ennakoivalla ohjeistuksella Puolustusvoimat voisi vähentää merkittävästi erityistä tukea tarvitsevien nuorten ja heidän perheidensä tarpeetonta kuormitusta.

Lääkärinlausunnon tulisi olla aidosti hyödynnettävissä

Puolustusvoimien omassa terveystarkastusohjeessa todetaan, että aluetoimisto voi vapauttaa henkilökohtaisesta läsnäolovelvollisuudesta kutsunnassa asevelvollisen, jolla on vaikea vamma tai sairaus. Lisäksi palveluskelpoisuuden arvioinnissa voidaan hyödyntää lääkärinlausuntoja ja muita selvityksiä.

Tämä on tärkeä ja hyvä mahdollisuus.

Perheiden näkökulmasta ongelmana on kuitenkin se, että tieto tästä mahdollisuudesta ei tavoita perheitä riittävän selkeästi kutsuntakirjeen yhteydessä. (Puolustusvoimien terveystarkastusohje)

Olemme saaneet myös tiedon, että aluetoimistosta on ohjeistettu, että nuoren olisi hyvä saada kokemus kutsunnoista. Ymmärrämme tämän näkökulman ja sen, että kutsunnoilla voi olla nuorelle tärkeä merkitys.

Samalla olisi kuitenkin tärkeää huomioida nuorten erilaiset toimintakyvyt, rajoitteet ja elämäntilanteet.

Jos nuori on esimerkiksi vaikeasti vammainen, tarvitsee jatkuvasti avustajaa tai saattajaa eikä pysty itsenäisesti toimimaan kutsuntatilaisuudessa, osallistuminen voi aiheuttaa perheelle huomattavan määrän käytännön järjestelyjä.

Yhden nuoren kutsunnat voivat tarkoittaa vanhemmalle työpäivän menettämistä

Jos nuori tarvitsee avustajaa tai saattajaa, käytännössä tämä tarkoittaa usein sitä, että toinen vanhemmista joutuu irrottautumaan omista töistään ja järjestämään aikaa nuoren kuljettamiseen ja mukana olemiseen kutsunnoissa.

Tämä ei ole kaikille perheille pieni asia.

Erityistä tukea tarvitsevan nuoren arki voi olla jo valmiiksi hyvin kuormittavaa, ja vanhemmat voivat tasapainoilla työn, perheen, palveluiden, terapioiden, lääkärikäyntien ja muun arjen välillä.

Siksi kysymme:

Voisiko Puolustusvoimat omalta osaltaan pyrkiä vähentämään erityistä tukea tarvitsevien perheiden tarpeetonta kuormitusta silloin, kun nuoren terveydentila ja toimintakyky voidaan luotettavasti osoittaa lääkärinlausunnolla?

Tarkoituksena ei ole estää nuorta osallistumasta kutsuntoihin silloin, kun se on hänelle mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Tarkoituksena on varmistaa, että tilanteissa, joissa osallistuminen ei ole nuoren vamman tai toimintakyvyn vuoksi tarkoituksenmukaista, perheellä on selkeä ja yhdenvertainen vaihtoehtoinen toimintatapa.

Ehdotamme selkeää ohjetta jo kutsuntakirjeeseen

Esitämme, että kutsuntakirjeeseen lisätään oma selkeä kohta erityistä tukea tarvitseville ja vammaisille nuorille sekä heidän vanhemmilleen.

Ohje voisi olla esimerkiksi tämän kaltainen:

Jos kutsunnalainen on vammainen, pitkäaikaissairas tai hänen toimintakykynsä vuoksi osallistuminen kutsuntatilaisuuteen on vaikeaa tai mahdotonta, toimi seuraavasti:

1. Varaa aika lääkärille ja pyydä kirjoittamaan lääkärin lausunto.
2. Toimita aluetoimistolle ajantasainen lääkärinlausunto tai muu tarvittava selvitys nuoren terveydentilasta ja toimintakyvystä.
3. Aluetoimisto arvioi, voidaanko nuori vapauttaa henkilökohtaisesta läsnäolovelvollisuudesta tai voidaanko asia käsitellä muulla tarkoituksenmukaisella tavalla.
4. Aluetoimisto ilmoittaa perheelle, miten asian käsittely jatkuu.
5. Perheen ei tarvitse itse selvittää, miten tilanteessa tulee toimia, vaan ohjeistus ja yhteystiedot löytyvät kutsuntakirjeestä.

Lisäksi kutsuntakirjeessä tulisi kertoa selkeästi:

- millainen lääkärinlausunto tarvitaan
- mille taholle lausunto toimitetaan
- miten lausunto toimitetaan turvallisesti mihin mennessä lausunto tulee toimittaa keneen vanhempi voi olla yhteydessä, jos asiasta on epäselvyyttä tarvitseeko nuoren tulla kutsuntatilaisuuteen ennen kuin aluetoimisto on arvioinut tilanteen.

Selkeä tieto vähentää myös Puolustusvoimien omaa kuormitusta

Uskomme, että selkeä ohjeistus hyödyttäisi myös Puolustusvoimia.

Jos perhe tietää jo kutsuntakirjeen saatuaan, miten tilanteessa toimitaan ja mitä asiakirjoja tarvitaan, vähenee tarve soittaa aluetoimistoon pelkästään sen selvittämiseksi, mitä pitäisi tehdä.

Samalla toimintatapa olisi yhdenmukaisempi eri puolilla Suomea.

Tällä hetkellä perheen mahdollisuus saada tarvitsemansa tieto voi riippua siitä, osaavatko vanhemmat kysyä oikeita kysymyksiä ja löytävätkö he oikean henkilön tai oikean ohjeen.

Yhdenvertaisen palvelun näkökulmasta tiedon ei kuitenkaan pitäisi olla perheen oman aktiivisuuden varassa.

Esitämme asian valtakunnallista tarkastelua

Hattulan ja Hämeenlinnan vammaisneuvostot esittävät, että Puolustusvoimat tarkastelee kutsuntamenettelyä erityistä tukea tarvitsevien nuorten ja heidän perheidensä näkökulmasta ja selvittää, miten prosessia voitaisiin kehittää.

Toivomme erityisesti, että:

kutsuntakirjeeseen lisätään selkeä toimintaohje vammaisen tai toimintakyvyltään rajoittuneen nuoren perheelle; lääkärinlausunnon hyödyntämisestä ja henkilökohtaisesta läsnäolovelvollisuudesta vapauttamisesta kerrotaan selkeästi ja ymmärrettävästi; perheille kerrotaan suoraan, miten asia etenee ja mitä heidän tulee tehdä kutsuntakirjeen saavuttua; avustajaa tai saattajaa tarvitsevien nuorten erityinen tilanne huomioidaan; käytäntö olisi mahdollisimman yhdenmukainen eri aluetoimistojen välillä; ja menettelyä kehitettäisiin siten, että erityistä tukea tarvitsevien perheiden tarpeeton viranomaisasiointi ja kuormitus vähenevät.

Emme halua kyseenalaistaa kutsuntojen merkitystä tai nuoren oikeutta tulla kohdatuksi yksilönä. Haluamme tuoda esiin sen, että yhdenvertainen kohtelu ei aina tarkoita kaikille samaa toimintatapaa.

Vaikeasti vammaisen tai runsaasti tukea tarvitsevan nuoren kohdalla yhdenvertainen ja tarkoituksenmukainen menettely voi tarkoittaa sitä, että hänen tilanteensa arvioidaan luotettavan lääkärinlausunnon perusteella ilman tarpeetonta henkilökohtaista käyntiä kutsuntatilaisuudessa.

Erityistä tukea tarvitsevien nuorten perheet eivät kaipaa lisää selvitettävää. He tarvitsevat selkeää tietoa siitä, mitä heidän tulee tehdä ja kenen kanssa asia hoidetaan.

Toivomme, että Puolustusvoimat voisi olla tässä asiassa mukana vähentämässä erityisperheiden kuormitusta ja tekemässä kutsuntamenettelystä entistä selkeämpää, saavutettavampaa ja yhdenvertaisempaa.

Ystävällisin terveisin

Hattulan vammaisneuvosto

Hämeenlinnan vammaisneuvosto

Susanna Kollanus

omaistoiminnan ohjaaja, omaishoitaja

Hämeenlinnan Seudun Omaishoitajat ry